

АРЕШТ. — РОЗМОВА З ПАНІ ГРУБАХ. — ОПІСЛЯ — ІЗ ФРОЙЛЯЙН БЮРЕТНЕР

Хтось, мабуть, звів наклеп на Йозефа К. Хоча він не пригадував за собою нічого вартого осуду, одного ранку зненацька потрапив під арешт. Куховарка пані Грубах, господині, в якій К. наймав кімнату, раніше приносила йому сніданок щоранку о восьмій, а цього разу не прийшла. Досі такого не траплялося. Він іще не підвів голову з подушки й міг бачити стареньку, яка мешкала навпроти; зараз вона вдивлялася в його вікно зацікавлено як ніколи. К. трохи почекав, збентежений і голодний, та зрештою покликав куховарку. Тієї миті в двері постукали, увійшов чоловік, якого К. раніше не бачив. Він був стрункий і водночас кремезний, вбраний у все темне й ніби затісне; це нагадувало дорожній костюм із безліччю складок, кишеньок, гудзиків і пасків із пряжками; збагнути призначення всього цього було складно, та одяг вочевидь мав називатися практичним.

— Хто ви? — К. сів у ліжку.

Проте чоловік ніби й не почув запитання, начебто мусив просто терпіти присутність К., натомість сам запитав:

— Викликали?

— Анна мала принести сніданок, — К. говорив тихо й намагався якомога уважніше роздивитися

незнайомця та без слів з'ясувати, хто, власне, він і чому тут.

Однак той не дав змоги бодай щось зрозуміти, розвернувся до дверей, прочинив їх і кинув комусь, хто, мабуть, стояв за порогом:

— Він хоче, щоб Анна принесла сніданок.

За дверима коротко реготнули, але годі було розібрати, скільки там людей. Незнайомець не почув нічого нового, тому повернувся до К. й офіційним тоном повідомив:

— Це неможливо.

«А це вже щось нове, — подумав К., зіскочив із ліжка і швидко натягнув штани. — Треба подивитися, що то за люди в сусідній кімнаті, й запитати в пані Грубах, як вона все це пояснить».

Наступної миті К. спало на думку, що, мабуть, не варто вимовляти цього вголос, і так він мовби визнав законною присутність незнайомця, який спостерігав за ним, але не надав цьому особливого значення. Проте незнайомиць витлумачив усе по-своєму:

— Може, вам варто все-таки залишитися в цій кімнаті?

— Не бажаю ні залишатися тут, ані слухати вас доти, доки не відрекомендуєтеся.

— Я ж із вами по-доброму, — незнайомиць відчинив двері.

К. вийшов до сусідньої кімнати чомусь не так швидко, як збирався, і побачив, що там відчужено нібито нічого не змінилося. Це була вітальня фрау Грубах з усіма її меблями, килимами, порцеляною і фотокартками, але ніби просторіша — це єдине, що можна було зауважити з першого погляду; про-

те головною зміною обстановки була присутність чоловіка, який сидів із книжкою біля вікна і тепер підняв погляд.

— Ви мали залишатися у своїй кімнаті! Хіба Франц не сказав цього?

— Але що вам тут потрібно? — вигукнув К. і перевів погляд від нового персонажа до Франца, завмерлого на порозі, потім знову до чоловіка з книжкою.

Крізь відчинене вікно добре було видно ту стару, яка з невситимою цікавістю споглядала всю сцену.

— Я хотів би побачити пані Грубах... — почав був казати К. і зробив різкий рух, ніби хотів вирватися звідти, хоча ніхто його поки що не тримав.

— Ні, — кинув чоловік біля вікна, поклав книжку на столик і підвівся з крісла. — Вам не можна нікуди йти. Вас заарештовано.

— Скидається на те, — озвався К. — І за що ж?

— Ми тут не для пояснень. Прошу піти у вашу кімнату й там чекати. Процес лише на початковій стадії, у свій час ви про все дізнаєтеся. А я виходжу за рамки своїх повноважень, коли звертаюся до вас отак люб'язно. Сподіваюся, нас не чує ніхто, крім Франца, який усупереч усім приписам теж надто увічливий із вами. Якщо й надалі вам призначатимуть таких наглядачів, можете нічим не перейматися.

К. хотів сісти, аж раптом помітив, що в кімнаті не стало жодного вільного місця, крім крісла біля вікна.

— Зараз переконаєтеся, що це не жарти, — Франц і той, інший, почали наблизитися до К.

Чоловік, який раніше сидів, значно вищий за К., поплескав його по плечі. Потім ці двоє обмацали

його нічну сорочку й заявили, що віднині він носитиме значно грубішу білизну, бо цю потрібно віддати на збереження, а якщо його справа вирішиться позитивно, все повернуть.

— Буде ліпше, якщо відразу запропонуєте свої речі нам, а не здасте на склад, — повідомили вони, — бо там нерідко гендлюють шматтям; крім того, за певний час проведуть розпродаж — бай-дуже, закінчиться процес чи ні. А скільки може тривати подібний процес, особливо у наш час? Зрештою, ви отримаєте якусь суму, але, по-перше, це буде дріб'язок, бо вирішальне значення має не справжня ціна, а хабар, а по-друге, з досвіду відомо, що поки та компенсація пройде всі етапи від рук до рук, вона що не рік меншатиме.

К. не дослухався: не надто високо цінував право володіння речами, які поки що йому належали, — набагато важливіше було з'ясувати власне становище; але присутність цих людей заважала думати; погляд постійно наштовхувався на черево наглядача, який раніше сидів у кріслі, — довелося визнати, що ці двоє таки наглядачі, — той здавався доброзичливим, але якщо глянути на його сухе, кістляве обличчя з помітно зверненим набік носом, що так не пасувало до цього черева, можна було помітити, як він через голову К. ніби подавав Францу таємні знаки. Що це за люди? Про що вони говорили? З якої вони служби? К. начебто жив у правовій державі, де скрізь панував мир, усі дотримувалися законів; хто ж міг отак його зневажити у власному помешканні? Він завжди старався сприймати все легко, впокорюватися з найгіршим, лише якщо це неминуче, але не готувався до жодних катастроф.

Та нині йому вже здавалося, що це неправильно, що все можна сприймати як жарт, кепський, звісно, з невідомих причин влаштований колегами з банку, адже цього дня йому виповнилося тридцять. Зрештою, це було цілком можливо, тож якби вдалося знайти привід і розсміятися в обличчя наглядачам, вони засміялися б у відповідь. Може, це звичайні посильні — з вигляду начебто й схожі. Та щойно К. глянув на Франца, подумав, що не даватиме їм жодної своєї речі. Потім він зможе сказати, що не зрозумів жарту. К. нібито й не бачив небезпеки, але, хоча загалом і не звик навчатися з власного досвіду, пригадав деякі мовби незначні епізоди, коли він, на відміну від своїх обережних друзів, поведився цілком безтурботно, без передчуття можливих наслідків, за що бував покараний. Такого не можна допускати знову, принаймні не зараз; тож, якщо це комедія, він братиме в ній участь.

К. іще залишався вільним.
— Перепрошую, — сказав він і швиденько проскочив між двох наглядачів до своєї кімнати.

— Це розумний крок, — почувлося за спиною.
У кімнаті К. покvapливо висунув шухлядки столу; там усе було розкладене винятково акуратно, але паперів на підтвердження особи, за якими він похапцем нишпорив, так і не зміг відшукати. Нарешті знайшов свій дозвіл на водіння велосипеда й уже хотів іти з ним до наглядачів, аж раптом цей документ здався йому незначущим папірцем; тож пошуки тривали, поки К. видобув свідоцтво про народження. Коли повернувся до сусідньої кімнати, відчинилися двері навпроти; пані Грубах ніби хотіла увійти. Вона промайнула там на мить, але

щойно К. усвідомив її появу, жінка ніби щось зміркувала, перепросила, відступила та дуже обережно причинила двері за собою.

— Та заходьте ж, — ще встиг вимовити К., чи це йому тільки здалося?

Він завмер посеред кімнати з паперами в руці й дивився на двері, але вдруге вони так і не відчинилися. К. смикнувся й ніби отямився, коли його погукали наглядачі, які сиділи за столиком біля відчиненого вікна та поїдали, мабуть, його сніданок.

— А чому вона не зайшла? — запитав К.

— Її не можна, — сказав більший наглядач, — вас же заарештовано.

— Як мене може бути заарештовано? Та ще й отак?

— Ну от, знов за рибу гроші, — наглядач умочив скибку хліба у вазочку з медом. — На подібні запитання ми не відповідаємо.

— Вам доведеться відповісти, — заперечив К. — Ось моє посвідчення. Покажіть мені ваші документи й постанову про арешт.

— Святі небеса! — вигукнув наглядач. — Те, що ви не в змозі змиритися з вашим становищем, не дає вам права на претензії до нас, до найближчих вам нині людей! Нащо ж вам втрачати ще й нашу прихильність?

— Усе правильно, визнайте вже нарешті, — Франц підняв руку, в якій тримав філіжанку кави, проте не підніс її до рота, а тільки обвів К. довгим поглядом без жодного виразу.

К. теж утупився у Франца на якусь мить, а потім знову помахав своїми паперами й мовив:

— Ось документ.

— А нам це навіщо? — вигукнув тепер уже високий наглядач. — Ви поводитесь гірше за малу дитину. Що ви намагаєтеся довести? Хочете, щоб ваш великий процес закінчився дуже швидко, бо ви з нами, простими наглядачами, сперечаєтеся через посвідчення особи й наказ про арешт? Ми лише дрібні службовці, заледве ознайомлені з документами. У вашій справі знаємо лише те, що від десятої ранку маємо стояти на варті біля вас і за це отримувати платню. Ось і все, що можемо вам сказати, але й нам зрозуміло, що вищі інстанції, в яких ми на службі, перед кожним подібним арештом глибоко вивчають підстави й особу, яка йому підлягає. Тут нема жодної помилки. Наша інстанція, як я розумію, — хоча й знаю про це дуже мало, — не шукає винуватих. Закон вимагає притягнення до відповідальності саме тих, хто винен, інакше й сама інстанція виявиться винною. Тому від неї посилають наглядачів. Ось це — закон. І де ж тут помилка?

— Я не знаю такого закону, — сказав К.

— Що ж, вас це не виправдовує, — відповів наглядач.

— Цей закон існує лише у ваших головах, — заперечив К.

Він щосили намагався збагнути логіку наглядачів, спробувати викликати бодай співчуття.

Однак наглядач лише сказав:

— Скоро про все дізнаєтеся.

Тут втрутився ще й Франц:

— Віллеме, чуєш, він сам каже, що не знає закону, й при цьому хоче довести, що не винен.